

Áigi: Čakčamánu 15. b. 1992, dii. 0900 - 12.00/15.00 - 18.00
 čakčamánu 17. b. 1992, dii. 0900 - 12.00

Báiki: Samelandssenteret, Kárášjohka

Áirasat:

1. Olav M. Dikkanen	21. Mary Mikalsen Trollvik
2. Magnhild Mathisen	22. Nils Jernsletten
3. Inger K. Juuso	23. Aage Pedersen
4. Johan Jernsletten	24. Esther Fjellheim
5. Ingrid Smuk Rollstad	25. Olav Andersen
6. Jon V. Aslaksen	26. Haldis Thommassen
7. Hans Guttorm	27. Inger-Ann Fossli
8. John H. Eira	28. Oddvin Storelv
9. Egil Olli	29. Ivar M. Simonsen
10. Ole H. Magga	30. Inger A. Johansen
11. Mathis M. Sara	31. Lennart Mikkelsen
12. Mikkel A. Gaup	32. Ante Eriksen
13. Alf E. Nystad	33. Ing-Lill Pavall
14. Josef Vedhugnes	34. Ella Holm Bull
15. Peder Mathisen	35. John Nordfjell
16. Svein H. Bårdsen	36. Jarle Jonassen
17. Ruth Rye Josefsen	37. Máret Guhttor
18. Mimmi Bæivi	38. Ingrid Wernberg
19. Eilif O. Larsen	39. Johan M. Sara
20. Lars Nilsen	

Virgelohpeohcamat almmuhuvvojedje ja juolluduvvojedje čuovvovaš áirasiidda:

- Áirras nr. 6 Jon Viktor Aslaksen
 Áirras nr. 12 Mikkel A. Gaup
 Áirras nr. 18 Mimmi Bæivi
 Áirras nr. 22 Nils Jernsletten
 Áirras nr. 26 Halldis Thomassen

- Áirasa nr. 6 várrelahttu: Magnar Helander manai sadjásis.
 Áirasa nr. 12 várrelahttu: Kirsten A. B. Eira lei gohččojuvvon, muhto ii sáhttán boahtit.
 Áirasa nr. 18 várrelahttu: Terje K. Haugen manai sadjásis.
 Áirasa nr. 22 várrelahttu: Henry Minde manai sadjásis.
 Áirasa nr. 26 várrelahttu: Anders Oskal lei gohččojuvvon, muhto ii sáhttán boahtit.

Čuovvovaš áirasat ožžo virgelobi:

- Ester Fjellheim - duorastaga čakčamánu 17. b.
 Inger Ann Fossli - duorastaga čakčamánu 17. b. dii. 09.00 rájes.
 Mathis M. Sara - mannebárgga čakčamánu 15. b. dii. 12.00 rájes.
 John H. Eira - mannebárgga čakčamánu 15. b. dii. 15.00 rájes.

Áššelistu:

- ÁŠŠI 27/92 OLLESČOAHKKIMA VUODEUDEAPMI
- nammačuorvun, virgelobit, gohččojuvvon
várrelahtut
- Gohččuma ja áššelisttu dohkkeheapmi
- ÁŠŠI 28/92 SÁMEDIGGERÁDI DIEDÁHUS DOAIMMAS BIRRA; DÁS
MAIDDÁI REFERÁHTAÁSSIT
- ÁŠŠI 29/92 ODDA ÁŠŠLID DIEÐIHEAPMI
- ÁŠŠI 30/92 SD.DIEÐ. NR. 61 (1991-1992) KULTUVRA ÁIGGLID ČAÐA
- ÁŠŠI 31/92 STUORRADIGGEDIEDÁHUS NR 62 (1991-92) NORGGA
LJONDDUSUODJALAN GUOVLLUID JA EARA STUORAT
GAHTEJUVVON GUOVLLUID RIIKAPLÁNA
- ÁŠŠI 32/92 LEIF DUNFJELL - OHCAN BEASSAT ERET SÁMEDIKKI
VÁRRELAHTTOVUODAS - VÁLGABLIRE 6, ÁLAHEADJU/
FÁLESNUORRI
- ÁŠŠI 33/92 SD.DIEÐ. NR. 58 (1991 - 1992) GUOLÁSTUSAID
STRUKTUVRA- JA REGULERENPOLITTIHKKA (STRUKTUVRA-
DIEDÁHUS

ÁŠŠI 27/92 OLLESČOAHKKIMA VUODEUDEAPMI

Čoahkkinjođihangoddi Hans Guttorm bokte rabai čoahkkima.

a) Gohččuma dohkkeheapmi

Mearrádus: Gohččun 31.08.92 dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

b) Áššelisttu dohkkeheapmi

Mearrádus: Áššelistu mii čuovui gohččuma dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

ÁŠŠI 28/92 SÁMEDIGGERÁDI DIEDÁHUS DOAIMMAS BIRRA; DÁS MAIDDÁI
REFERÁHTAÁSSIT

Sámedikki presideanta Ole Henrik Magga čilgii ráđi doaimma birra. Ráđi čilgehus lei dieđáhusan.

ÁŠŠI 29/92 OĐA ÁŠŠIID DIEĐIHEAPMI

I. Čuovvovaš ođa áššit ovddiduvvojedje:

1. John Henrik Eira: Davviriikkalaš ovttastumi ásaheapmi.
2. Ester Fjellheim: Sámegiel oahpaheapmi vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllas.

II. Ođa áššiid almmuheames mearriduvvui čuovvovaččat:

1. Čoahkkinjođihangoddi árvala dievasčoahkkimii ášši sáddet ráđđái meannudeapmái.

Ovttajienalaččat mearriduvvon.

2. Čoahkkinjođihangoddi árvala dievasčoahkkimii ášši sáddet ráđđái meannudeapmái.

Ovttajienalaččat mearriduvvon.

ÁŠŠI 30/92 SD.DIEĐ. NR. 61 (1991-1992) KULTUVRA ÁIGGLID ČAĐA

I ÁŠŠEBÁHPIRAT

- Sd.dieđ. nr. 61 (1991-92), Kultuvra áiggiid čađa

II ÁRVALUS

Kulturáššiid váldolávdegoddi ovddidii čuovvovaš árvalusa Sámediggái áššeovddideaddji Johan Jernslettena bokte:

1 ÁLGGAHUS

Sámediggi oaidná beroštumiin go Ráđđehus dál bidjá ovdan ovttastahtton kulturdieđáhusa. Politihkkálaš ja servodatlaš rievdadusat maid manimus logimatjagis leat vásihan gáibidit viidát árvoštallat Norgga kultuvrra dili, ja dat hástalusat maid ovddabealde leat 90-jagiin.

Sd.dieđ.nr. 61 (1991-92) Kultuvra áiggiid čađa, čájeha Norgga kultureallima ollislaš viidodagas. Sámedikki bealis lea positiivalaš fuomášit ahte hástalusat sámi kultuvrra hárrái leat biddjon sierra kapihttalii.

Sámediggi áigu cealkámušastis bidjat váldodeattu kapihttalii sámi kultuvra. Seammás lea deatálaš oaidnit sámi kultureallima ovdáneami eará kulturfálaldagaid oktavuodas Ráđđehusa mihttomeari čuovggas ahte:

".duođalaš dásseárvu ja duođalaš dásásašvuolta sámi ja norgga kultuvrra gaskka." (Sd.dieđ.nr. 61 (1991-92) s. 235 mañimuš teakstaossii)

2 DOAIMMAID JA VÁLDDI SIRDIN SÁMEDIGGÁI

Sámediggi áigu deattuhit ahte ráđđehusas lea dáhtu sirdit ortnegiid ja doaimmaid mat dál gávdnojit kultursuorggis Sámediggái. Daid signálaid duogážin maid Sámediggi lea ovdal addán dán ektui, orru dieđáhus čuovvumin dan linjá maid diggi ieš lea čájehan.

Gažaldat doaimmaid ja válddi sirdima birra Sámediggái, lea dál gaskadásis. Manná go Sámediggi meannudii ášši 4/92 "Doaimmaid ja válddi sirdin Sámediggái", lea Sámediggi ja ráđđehus ságastallan ášši birra dađistaga ja vuordimis lea ahte sierra sámi kultur-ráđđi ásahuvvo duođalaččat 1993 rájes.

2.1 Sámedikki válđi

Doaimmaid ja válddi sirdin Sámediggái lea guovttebealát ášši. Nugo dás geažaduvvo lea sáhka sihke seaiva hálddašandoaimmaid sirdimis, ja nammadanválddi sirdimis, njuolggadusaid hápmemis ja vejolašvuodas beassat prioriteret sierralágan doaimmaid gaskka.

Vuosttamuččat namuhuvvon oassi ii váikkut nu ollu Sámedikki stáhtusii politihkkálaš orgánan. Dat stuorra gažaldat politihkkálaš oktavuodas šaddá leat makkár duođalaš vejolašvuodaid Sámediggi sáhtta oazžut váldegeavaheami hárrái. Dieđáhus hápmeme muhtun oasi guovddáš momeanttain mat čatnasit oaiivadanváldái, rievddadanvuoigatvuhtii ja váidalanvuoigatvuhtii.

Mii guoská ruhtadanovddasvástádussii sámi kulturgažaldagain, čujuha ráđđehus ahte lea dárbu lagáš ovttasbargui guovddáš-eiseválddiid ja Sámedikki gaskka. Lassin čujuhuvvo dieđáhusas ahte gielddain ja fylkagielddas ain joatkevaččat lea ovddasvástádus miehteváikkuhit ahte sáhtta šaddat ollis ja leat oktavuolta dan almmolaš politihkas dán suorggis.

Álgoálggus atná Sámediggi dáid signálaid positiivalažžan. Lea goittotge okta momeanta mii ii guorahallo dán vuorus. Dát guoská Sámedikki iežas ruhtadanvejolašvuhtii ovddidit ođđa doaimmaid kultursuorggis. Dieđáhus ii atte makkárga signálaid ahte Sámedikki kulturbušeahtta nannejuvvošii dáláš bušeahttarápmmaid ektui.

Vurdojuvvo goittotge ahte 1994 stáhtabušeahta oktavuodas ságastallojuvvošii gažaldat rápmafievrrideamit Sámediggái, ja ahte ovdelis namuhuvvon čuolmma sáhtta guorahallat dainna ulbmiliin ahte oažžut friddjaseabbo dili prioriteremiid ektui ja ođđa doaimmaid ektui maid Sámediggi vuolggaha.

Ovdelis namuhuvvon guorahallo dárkilit kapihttalas 5.

3 KULTURPOLITIHKKÁLAŠ HÁSTALUSAT

Dieđáhusa signálat kulturpolitihkkálaš hástalusaid ektui, čájehit ahte ráđđehus atná positiivalažžan nannet sámi kultureallima. Dát guoská erenoamážit gaskkustan beallái. Sámediggi lea duhtavaš go departemeanta áigu doarjut doaimmaid mat gusket dasa ahte čájehit sámi kultureallima sihke riikkaidgaskasaččat, nášuvnnalaččat ja ieš sámi álbmoga siste.

Dasto lea Sámediggi duhtavaš go lea signaliserejuvvon viidáseabbo doarjja mánáid ja nuoraid doaimmaide. Maiddái dás buktojuvvojit ovdan ollu konkreetalaš doaimmat maid departemeanta ja Norgga Kulturráđđi leat vuolggahan.

Mii guoská eará doaimmaide, de lea vuhttomis doarjja sierralágan prošeavttaide maid ulbmiliin lea ásahit čeahkkananbáikkiid sámiide, erenoamážit guovlluin gos sámi kultuvra lea garrasit deddojuvvon (mátta- ja julevsámiguovlu, Davvi-Norgga riddoguovlu, ja Oslo).

4. RIIKKAIDGASKASAŠ DILLI

Sámediggi lea plánastis áigodahkii 1991-1993 cealkán ahte:

"2: Go Sámediggi ásahuvvo Ruotas, livčče lunddolaš guorahallat vejolašvuoda oažžut sámi ovddastusa Davviriikkaid ráđđái." (Sámediggeplána jagiide 1991-1993, s. 39 čk. 5.9.2.)"

Danin lea hirbmat positiivalaš go ráđđehus dieđáhusastis cealká ahte ášši šaddá guorahallot Davviriikkaid Ministerrádis.

Sámediggi áigu maiddái deattuhit oktasaš davviriikkaid sámi konvenšuvnna barggu johtui bidjama. Dárbu oktasaš davviriikkalaš sámpolitihkkii lassána dađistaga go ovddiduvvo lagat ovttasbargu EO:ain.

5 OĐĀ MÁLLE KULTURSUORGGI DOAIBMAJUOHKÁSEAPMÁI

Kultursuorggi ođĀ doaibmajuoĥkáseapmi lea guovddáš ášši dieđáhusas. Daid vásihusaid ektui maid Sámediggi lea oaidnán sierralágan kulturinstitušuvnnaid ruhtadeami ektui, de orru leamen dárbu buorebot čilget. Dieđáhus orru dego prinsihppan geaĥččaleamen láchit čielgaseabbo ovddasvástádusa ja ruhtadančovdosiid.

Goittotge dieđáhusas ii guorahallo sierra mo doaibmajuoĥkáseapmi galgá leat sámi kulturásahusaid ruhtadeamis.

Sámediggi lea ovdal cealkán:

"Leamaš ja lea ain stuorra hehttehusan go iešguđetlágan sámi kulturdoaimmaid doaimmaheami, proševttaid ja biergasiid ja rusttegiid ruhtadeapmi ii leat buorebut oktiordnejuvvon go odne lea. Danne lea šaddan eahpečielga dilli go galgá juohkit ovddasvástádusa iešguđetlágan ruhtadanásahusaide, ja danne vuoruhuvvojit sámi kulturdoaimmat sahttásit." (Ášši 4/92 Doaimmaid ja válddi sirdin Sámediggái).

Sámediggi atná lunddolažžan ahte diggi sámi kulturráđi bokte váldá badjelasas doaimma ovttastahttit ja prioriteret plánaid ođĀ kulturásahusaid hárrái ja jođiha árvoštallama ja buorida dáláš ja ođĀ doarjjaortnegiid.

5.1 Sámedikki sadji

Kulturdieđáhus govvida hirbmat čielgasit mo Sámedikki sorjakeahtes dilli ja guovddáš eiseválddiid dárbu doalahit osiid sámepolitihkkálaš johtuibidjamiin mannet vuostálagaid.

Sámedikki ásaheapmi ja dat árvoštallamat maid Stuorradiggi bijai vuođđun go meannudii Od.prp. nr. 33 (1986-87) - Láhka Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuođaid hárrái, lea veaháži mielde ja Sámedikki iežas sávaldaga mielde, dagahan ahte sierralágan hálddašandoaimmat dál sirdojuvvojit Sámediggái. Sirdin mii dál dahkko mearkkaša maidđái ahte Sámediggi oažžu válddi hápmet sierralágan ortnegiid njuolggadusaid, ja prioriteret ásahuvvon doaimmaid.

Signálat departemeantta ja ráđđehusa bealis čájehit ahte háliidit rievdadit vugiid mo juolludit ruđa Sámediggái dássálagaid daid ovttastahtton bušeahhtapoasttaiguin mat galget sirdojuvvot Sámediggái. Dát mearkkaša ahte háliidit eambo ja eambo váldit atnui rápmabušeahhta geavaheami. Dát signálat mearkkašit ahte Sámediggi beassa friddjaseabbot prioriteret iežas rápmaid siskkobealde.

Álgoálggus hálddašandoaimmaid sirdin ii buvtte ollus eambo duođalaš válldi Sámediggái. Daid sierralágan bušeahtapoasttain leat ovddimuš doaimmat ja doarjjaortnegat main leat ásahuvvon rutiinnat ja njuolggadusat, ja main leat geatnegasvuođat čujuheaddjiide mii mearkkaša ahte dáid ii sáhte rievdadit oanehot áiggis. Politihkkálaš doaimmanvejolašvuohta rápmmaid siste ráddjejuvvo juo hirbmadit vuosttaš bušeahtta meannudeami oktavuođas.

Seammás sáhtta oaidnit ahte ráđđehusa kulturdieđáhusas lea dáhttu nannet sámi kultureallima. Namuhuvvojit ollu konkreh-talaš doaimmat maid lohpidit doarjut. Dát lea iešalddis nugo namuhuvvon ovdal hirbmat positiivalaš. Dát čájeha maiddái ahte eiseválddit oidnet ášši mii guoská Sámediggái guovttebeallá-sažžan. Sámedikki sorjakeahtes dilli galgá suodjaluvvot ortnegiid hálddašeami bokte mat dál juo leat, muhto ráđđehus ja departemeanta galget vuolggahit ja prioriteret ođđa doaimmaid sámi kultuvrra várás.

Lea riehta ahte go juolludeamit sámi ulbmiliidda ovttahttojit Sámedikki bokte mearkkaša dát ahte iešguhtege departemeanta addá oaivadusválddi daid doaimmaid ektui maidda ruđat galget geavahuvvot. Sámedikki iežas plána mielde áigu Sámediggi oaččuhit johtui sámpolitihkkálaš kulturdigáštallama mas bajimuččas lea boahttevaš sámi kulturpolitihka sisdoallu ja seammás fuolahit ekonomálaš váikkuhangaskaomiid. Hástalussan Sámediggái lea nagodit ollašuttit guktuid osiid.

5.2 Fylkagielddaid ja gielddaid ovddasvástádus sámi kultur-fálaldagaid ja ásahusaid guovdu

Go sámi álbmot lea nu girjái mii guoská ássanvuohkái ja oktiigullevášvuhtii, de mearkkaša dát ahte báikkálaš ja guovlulaš orgánaid ovddasvástádus ii leat juohke sajis seamma. Dain fylkkain ja gielddain mat otne leat definerijuvvon giellalága hálddašanguvlui, lea lunddolaččat čielga ovddasvástádus ieža vuolggahit doaimmaid, nannet iešmáhtolašvuođa ja bargat dan ala ahte nášuvnnalaš sámpolitihkkálaš mihttomearit čuvvojuvvojit.

Sámediggi áigu erenoamážit bidjat fuopmášumi máttasámi guovlluide dán oktavuođas. Ii leat govttolaš vuordit ahte lea vejolaš ovttahttit fálaldagaid ja juohkit ovddasvástádusa go lea sáhka 4 fylkagielddas ja ollu gielddain gos máttasápmelaččat orrot. Danin áddege Sámediggi ahte stáhtalaš doaimmaid ferte lasihit dáid guovlluin. Erenoamáš ollu guoská dát áššái mo ruhtadit čoaikkananbáikkiid/kulturviesuid huksemiid ja doaimmaid.

6 KULTURVIESUT

Sámediggi lea plánastis jagiide 1991 - 1993 cealkán ahte:

"2: Sámediggi áigu bargat dan badjelii vai sámi kulttorvisttit huksejuvvojit ja jođihuvvojit joatkevaččat almmolaš doarjunortnegiid bokte."
(Sámediggeplána jagiide 1991-1993, s. 32 čk. 5.4.1.2)

Sámediggi vuostáiváldá álelassii ođđa jurdagiid sámi kulturviesuid ásaheami ja doaimma hárrái. Organiserema vuogit orrot leamen seamma girjái go dat ruhtadanvuogitge mat jagiid čađa leat ráhkaduvvon. Juoga maid dieđáhusge atná váttisvuotán. Dát dagaha ahte šaddá eahpečielggas geasa gullá ovddasvástádus ja gártet ollu ruhtadangáldut maiguin šaddá dahkamuš.

Sámediggi oaidná ahte lea dárbu ovddidit ovttastahtton plána sámi kulturviesuid várás. Dát plána fertešii bidjat vuođu mo čađahit dáláš plánaid, ja kártet vejolaš ođđa dárbbuid.

Sámediggi berre goittotge oažžut signálaid stáhta eiseválddiin maid dat leat jurddašan bargat sámi kulturviesuid ektui. Dasto ferte guorahallat ovddasvástádus-juohkkáseami hárrái stáhta, fylkkaid ja gieldda gaskka. Nugo ovdal namuhuvvon livčče lunddolaš ahte fylkagiielddaid/gielddaid doaimmat dávistit sámiid lohku guoskevaš guovlluin.

Ráđđehusa kulturdieđáhus addá buorre vuolggasaji dan ovdelis namuhuvvon prosessii mas duogáš lea dan mihttomearis maid dieđáhus evttoha ođđa juohkinmálle hárrái, kulturfierpmádaga huksema hárrái ja positiivalaš signálaid hárrái hukset sámi kulturviesuid ja čoahkkananbáikkiid.

7 SÁMI KULTURPOLITIHKKA OVDDOSGUVLUI

Sámediggi atná deatálažžan ovddidit politihka kultursuorggis nu ahte dat šaddá juoga earán go gáibidit stáhtá eiseválddiid lasihit ovttaskas stáhtabušeahhtapoasttaid. Dát bohtá maiddái čielgasit ovdan Sámediggeplánas jagiide 1991-1993:

"Dán vuođu lea deatálaš oažžut dohkálaš rápmaveavttuid mii guoská sámi kulturdoaimmaid ruhtadeapmái, muhto dat ii berre leat eanemus mearkkašahtti Sámedikki kulturpolitihkkálaš barggus. Sámedikki deatáleamos hástalus lagamuš boahtteáiggis lea dahkat sámi kulturpolitihka juoga earán go gilvun oažžut ekonomálaš váriid sámi kulturdoaimmaide jahkásaš stáhtabušeahhtain. Nuppi bealis lea lassánan beroštupmi sámi kulturdoaimmaide dagahan ahte lea dárbu stuorát ekonomálaš váriide ja lea dagahan stuorát gilvvu ruđaid alde mat juolluduvvojit. Iešguđetlágan doarjjaortnegat mat odne leat

gávdnomis berrejit danin ovttastahttot ja šaddat oassin ollislaš sámepolitihkas. Min kultuvrra dáiddalaš čájehanguviide ferte addit duođalaš ja buoret ovdánanvejolašvuođaid. Seammás lea deatálaš ahte ieža oažžut stivret min kultuvrra hálddašeami (gč. čk. 5.4.1 maŋnelis)."
(Sámediggeplána jagiide 1991-1993, čk. 3.4.1, s. 18 nubbi teakstaossii)

Dát eaktuda goittotge stuorát ekonomálaš doaibmanvejolašvuođaid. Dušše ná sáhtá sámi nášuvnnalaš ja gaskariikkalaš iešmearrideami riektenjuolggadusaid ollašuhttit.

NSR/Ovttasbargojoavku Olav Andersen bokte ovddidii čuovvovaš rievdadus-árvalusa:

Čuokkis 3 - Kulturpolitihkkálaš hástalusat - maŋimus teakstaossii - ruođuid siste

(mátta- ja julev sámeguovlu, Ofuohta ja Mátta-Tromssa markasámi guovllut, Davvi-Norgga riddoguovllut ja Oslo)

Čuokkis 6, 3. teakstaosii 1. cealkka:

Sámediggi áigu goittotge dovddahit makkár dihto áigumušdássii stáhtalaš eiseválddiin berre leat sámi kulturviesuid dáfus.

Lennart Mikkelsen buvttii beavdegirjelasáhusa čoaŋkinortnega § 27 vuođul mii biddjojuvvo mielddusin čoaŋkkingirjái.

III JIENASTEAPMI

Olav Andersena rievdadusárvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV LOAHPALAŠ MEARRÁDUS

Váldolávdegotti árvalus rievdadusaiguin mearriduvvui ovttajienalaččat.

ÁŠŠI 31/92 STUORRADIGGEDIEDÁHUS NR 62 (1991-92) NOROGA
LJONDDUSUODJALAN GUOVLLUID JA EARA STUORAT
GÁHTTEJUUVON GUOVLLUID RIIKAPLANA

I ÁŠŠEBÁHPIRAT

- Reive 09.07.92 Birasgáhttendepartemeanttas

II ÁRVALUS

Ealáhusáššiid váldolávdegoddi ovddida čuovvovaš árvalusa
Sámediggái áššeovddideaddji Ing-Lill Pavall bokte:

Sámediggi lea duhtavaš go ráđđehus lea bidjan ovdan stuoradigge-
dieđáhusa mas evttohit ođđa politihka luonddusuodjalan-guovlluid
hárrái. Dieđáhus govve bures man vuođul luonddusuodjalan-
guovllut ja suodjaluvvon guovllut galget hábmejuvvot.

Nugo maiddái earát, oaidná Sámediggige dárbbu suodjalit luonddu
ja luondduriggodagaid. Manemus logijagiid leat lihkahalakeahtes
eanadagat unnon luodda-, el-rávdnjejođaniid-, ja
el-vearkahuksemiid geažil. Danne lea buorre go ráđđehus evttoha
eanet luonddusuodjalan-guovlluid ja suodjaluvvon guovlluid.

Sámediggi čujuha dasa ahte sámit álo leat geavahan luonddu, ja
sámi kultuvra ja eallinvuohki lea álo leamaš čadnon lundui.
Danne lea sámi servodahkii dárbbášlaš várjalit luonddu.
Sámedikki mielas eai oro sámi beroštumit árvoštallojuvvon
doarvái bures dán áššis. Sámi beroštumit orrot dieđáhusas dušše
čadnon boazodoalu beroštumiide.

Dieđáhusas čujuhuvvo ahte oktiigullelaš luondduguvlluid
suodjalanbarggus Norggas, leat čuovvovaš áigumušat leamaš
guovddážis:

- suodjalit mehciid
- suodjalit stuorra ekosystemaid
- suodjalit čáppa ja lihkahalakeahtes eanadagaid
- suodjalit elliid ja šattuid
- suodjalit luondduguovlluid meahcceilbme-eallimii

Sámedikki mielas addet dát áigumušat buori vuođu go galgá
válljet guovlluid luonddusuodjalan-guovllun ja suodjaluvvon
guovllun.

Sámediggi ankke váillaha go sámi kultuvraeanadagaid suodjaleapmi ii leat biddjon sierra áigumuššan dán oktavuođas. Sámi guovlluin leat eanaš luondošlájat geavahuvvon. Dat máksá ahte sámiid oainnu mielde sáhttet eanaš guovllut definerejuvvot kultureanadahkan, go kulturmuittut árvoštallojuvvot topografálaš eanadaga ektui ja šaddá dalle kultureanadahkan.

Sámi kultureanadagat leat erenoamážat, go doppe ii báljo sáhte vuohttit mearkkaid luonddus ahte lea geavahuvvon. Muhtun dákkár guovllut fertejit suodjaluvvot meáššumiid vuostá.

Sámediggi evttoha ahte okta áigumuš suodjaleamis galggašii leat sihkarastit guovlluid mat leat geavahuvvon árbevirolaš vuođoealáhusaide meáššumiid vuostá. Danne evttoha Sámediggi čuovvovaš sierra áigumuša suodjaleamis:

- suodjalit sámi kultureanadagaid árbevirolaš sámi vuođoealáhusaide.

Dieđáhusas čujuhuvvo dasa ahte dán rádjái eai leat suodjalanberoštumit ja ealáhusberoštumit nu dávjá šaddan vuostálagá. Dieđáhus ii giehtadala man viidát luonddusuodjalan-guovlluide ásaheapmi lasiha deattu daid sámi guovlluide mat leat birrasis. Ollu gielddat, ea.ea. Finnmákkus, leat maiddáii bivdán ahte luonddusuodjalan-guovlluide ásaheami váikkuhusaid ferte čilget nu ahte báikkálašálbmoga árbevirolaš geavaheapmi ii lihkahallo.

Dieđáhus čájeha maiddáii ahte dábálaččat lea váttis kártet vuostálasvuođaid gaskkal suodjalanberoštumiid ja eará servodatberoštumiid, ja ahte dákkár kárten galggašii dahkkojuvvot go hábme iešguđetge suodjalanevttohusa. Dán oktavuođas čujuhuvvo dasa ahte suodjalanevttohusaide leat dábálaččat riikka ja gaskariikkalaš beroštumit biddjon ággan.

Sámi guovlluin, gos meahcci lea intensiivvat geavahuvvon, sáhttet beroštumit šaddat vuostálagá. Sámi guovlluin, erenoamážit Finnmákkus ja Davvi-Tromssas, lea meahcci leamaš oktasaš riggodat mii lea geavahuvvon áiggiid čađa. Man stuorra vuostálasvuohka šaddá gaskkal suodjalanberoštumiid ja árbevirolaš geavahusa, vuolgá das movt luonddusuodjalan-guovlluide hálddašeapmi hábmejuvvo. Sámi oainnu mielde ii dárbbas vuostálasvuohka šaddat nu stuoris jos luonddusuodjalan-guovlluide hálddašeamis addo vejolašvuohka árbevirolaš sámi vuođoealáhusgeavahussii.

Sámediggi maiddái čujuha dasa ahte vuoigatvuohtagažaldat mii guoská nugohčoduvvon "stáhta umatrikulerejuvvon eatnamiidda" ii leat vel čovdon. Sámi vuoigatvuohtalávdegoddi lea čielggadeamin dieid gažaldagaid. Lávdegoddái maiddái gullá čielggadit eatnamiid ja čáziid hálddašeami Finnmárkkus. Jos álgá viiddidit otnáš luonddusuodjalan-guovlluid dahje vuođđudit ođđa luonddusuodjalan-guovlluid, sáhtá dat ipmirduvvot dego ovdalgihtii juo árvalit sámi vuoigatvuohtalávdegotti čielggadeami. Sámediggi danne evttoha ahte go viiddida ja vuođđuda luonddusuodjalan-guovlluid, ferte lagabut čielggadit diekkár gažaldagaid.

Dieđáhusas bohtá ovdan ahte stáhtas ain galgá leat ovddasvástádus hálddašit luonddusuodjalan-guovlluid. Departemeantta mielas galget guoskevaš báikegottit eanet beassat Leahkit mielde hálddašit suodjaluvvon guovlluid. Dasa lea Sámediggi ovttaoaivilis.

Go báikkálaš beroštumit besset Leahket mielde hálddašeamis, sáhtá dat iešalddis bissehit vuostálasvuođaid. Luonddusuodjalan-guovlluid hálddašeami ferte maiddái geahččat dakkár oktavuodas. Luonddusuodjalan-guovllut berrejtit hálddašuvvot nu ahte báikkálaš beroštumit válđojuvvojit vuhtii.

Mañemuš jagiid lea gilvu luondduriggodagaide lassánan, maiddái sámi guovlluin. Luonddusuodjalan-guovlluid hálddašeamis ferte maiddái dán árvoštallat. Danin ahte ovdalgihtii bissehit vuostálasvuođaid, fertejit vuođđoealáhusat oazžut muhtun sierra vuoigatvuođaid go álgá atnit ávkin riggodagaid mat leat luonddusuodjalan-guovlluin. Dát lea dárbbášlaš sihkkarastimis vuođđoealáhusaid, ja ássama guovlluin mat gusket luonddusuodjalan-guovlluide.

Berre vuođđuduvvot hálddašan-modealla iešguđetge luonddusuodjalan-guovlui, mas dakkár ákkat deattuhuvvojit.

Dakkár hálddašanmodealla sáhtá ásahit dan bokte ahte ásahuvvo sierra stivra iešguđetge luonddusuodjalan-guovlui, mas báikkálaš beroštumit leat mielde. Sámi guovlluin berre sámi stivrejupmi sihkkarastot. Lassin lea deatálaš go ráhkaduvvojit gáhtten-njuolggadus normmat iešguđetge gáhttenguovlluide ahte árbevirolaš sámi ealáhusat válđojit vuhtii.

Sámediggi meannuda iešguđetge suodjalan-evttohusa dađimielde go sáddejuvvojit gulaskuddamii.

NSR/ovttasbargojoavku Ingrid Wernbeargga bokte ovddidii čuovvovaš rievdadus-árvalusa:

1. siidu, 2. teakstaoasi manimuš cealkka "Danin lea positiivalaš...) sihkkovuvvo.

2. siidu, 4. teakstaoasi 2. cealkka ("Sámi guovlluin...") sihkkovuvvo.

2. siidu, 5. teakstaoasi manimuš cealkka divvojuvvo leat: "Danin gáibida Sámediggi eavttukeahtta ahte..."

2. siidu, 6. teakstaoasi vuosttamuš cealkaga manná lassin: "Dán dásis lea Norggas riektigeatnegasvuotta fuolahit ahte suodjaluvvojit dat beroštumit maid Vuodđolága § 110a ja ILO-konvenšuvnna nr. 169 ulbmiliin lea gáhttet.

III JIENASTEAPMI

Ingrid Wernbeargga rievdadus-árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV LOAHPALAŠ MEARRÁDUS

Ealáhusáššiid váldolávdegotti árvalus oktan Ingrid Wernbeargga rievdadusárvalusain mearriduvvui ovttajienalaččat.

ÁŠŠI 32/92 LEIF DUNFJELL - OHCAN BEASSAT ERET SÁMEDIKKI VÁRRELAHTTOVUODAS - VÁLGABLIRE 6 - ÁLAHEADJU/ FÁLESNUORRI

I ÁŠŠEBÁHPIRAT

- Čoahkkinjođihangotti mearrádus-árvalus

II ÁRVALUS

Čoahkkinjođihangoddi ovddidii čuovvovaš árvalusa:

Leif Dunfjell beassá eret Sámedikki várrelahttun dán áigodahkii. Válgaboađus válgakreatsa 6 Álaheadju - Fálesnuorri čilgejuvvo ođđasit ja välljejuvvo ođđa 2. várrelahtu Sámelistui.

III LOAHPALAŠ MEARRÁDUS

Čoahkkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

ÁŠŠI 33/92 SD.DIEÐ.NR 58 (1991-92) GUOLÁSTUSAID STRUKTUVRA- JA
REGULERENPOLITIHKA (STRUKTUVRADIEÐÁHUS)

I ÁŠŠEBÁHPIRAT

- Sd.dieð.nr. 58 Struktuvradieðáhus
- Guolástusealáhusa struktuvra- ja regulerenpolitihka gulaskuddančáhus
- Sámedikki mearrádus áššis 30/91
- Professor dr.jur. Carsten Smith: "Sámiid vuoigatvuoðat luondduresurššaide - erenoamážit guolástanregulereamid oktavuodas", Áššedovdi árvoštallan addjojuvvo Gonagaslaš Guolástusdepartementii, Oslo suoidnemánu 9. b. 1990. (Deaddiluvvon Lov og Rett:as 1990, s. 507 ff.)
- Ođđa guolástusstivrejupmi davviguovlluid máddodagaide? Ovda-prošeakta fylkkaguolástusserviid várás ("Kystfiskarutredningen") Čállit: Ragnar Nilsen ja Jan Henry T. Olsen, Tromsa 1989 skápmamánu

II ÁRVALUS

Ealáhusáššiid váldolávdegoddi dagai čuovvovaš árvalusa Sámediggái áššeovddideaddji Peder Mathisen bokte:

1 Álggahus

Sámediggi dadjá leat duhtavaš dainna go ráðdehus dál lea ovdanbidjan guolástusaid struktuvra- ja regulerenpolitihka stuorradiggedieðáhusa. Dieðáhus ráhkada dárbblaš vuoðu dasa mo gávdnat makkár regulerenmálliid berre bidjat norgga guolástusealáhussii maiguin sáhtá heivehit bivdokápasitehta resuršavuđui. Váldováttisvuohta lea ja šaddá oazžut áigái guhkesáiggi ja rašuvnnalaš resuršahálddašeami, bivdovuogi mii sihkarastá buoremusat guolleváriid guhkesáigái. Dál lea dárbu láchit guolástuspolitihka sihke nášuvnnalaččat ja riikkaidgaskasaččat nu ahte dat addá dárbblaš eavttuid beassat bivdit dorvvolaččat ealáhusulbmiliidda. Stuoráhus mearkkašupmi lea ahte produktiivalaš mánggamáddodatkompleaksa Barentsábis ja riddoguovlluin mat guollejohttimiid bokte leat gitta nubbi nuppis, ođđasit huksejuvvojit ja sihkarastojit.

Sámediggi čujuha dan duohtavuhtii ahte guollebivdu mearrasámi guovlluin Davve-Nordlávdes gitta Ruošša ráji rádjái lea leamaš mearkkašahtti oassin mearrasámi kultuvrras ja ássamis nu guhkás maŋosguvlui go min máttarvánhemat ja historjá sáhttet muitalit. Dál lea árbevirolaš ruovttubivdu mii dábálaččat lea lotnolassan eará ealáhusaiguin, vuos ja ovddimuš vuotnaguovlluin. Muhto sihke dáppe ja olggut riddoguovlluin dávjá bivdojuvvo guolli sihke borramuššan ja vuovdima várás. Justa dát lotnolasvuohki ja mihttomearri dahket sierra eallinvuogi, ja guollebivdu ferte oidnojuvvo dainna áddejumiin erenoamáš sámi ealáhussan nugo Carsten Smith čujuha.

Sámi ja norgga riddoálbmot leat bivdán dan láhkái mii lea čájehan ahte guollemáddodat lea doalahuvvon, earret eará báikkálaš máhtu ja báikkálaš vugiid bokte mii lea ráhkadan sierra hálddašánvugiid. Fridnja allmennet vuoigatvuohta bivdit lea geavahusas čájehan ahte das lea leamaš sierralágan báikkálaš lohperáddjemat. Dát duohtavuohta lea ovttas guolástusbiologaid duođastusaiguin báikkálaš guollemáddodagaid hárrái, dahkan rittuid guolástusbirrasiin vuoigatvuođagažaldagaid oppalaččat hui áigeguovdilín. Muđui lea Ráđđehus manimus dán dieđáhusas dohkkehan ahte stáhtas lea riektigeatnegasvuohta addit sámi álbmogii vejolašvuođaid sihkkarastit ja ovddidit iežaset kultuvrra, dás maiddái materialaš kulturvuođu, nugo odm. guollebivdu lea. Dego deatáleapmos eaktun min cealkámuššii, čujuha Sámediggi ahte ráđđehus lea juo nannen ahte jos dát dárbblašžžan dahká váldit atnui sierra doaimmaid, lea sápmelaččaiguin gáibádus daidda.

Áidna guovlun máilmmis gos leat ođđaáigásaš bivdovuogit lea Davvi-Norga nagodan moatti jagis boahitit oalle guhkás guollemáddodagaid huksema dáfus. Dát lea dáhpáhuvvan dušše dan geažil go lea leamaš čavga reguleremat, guolleváriide oiddolaš riddobivdu ja ahte riddoálbmot lea oaidnán iežaset guhkesáiggi beroštumiid resuršavuoigi oktavuođas iežaset máhttu ja gutnejahttima vuođu. Jos dákkár bivdostivrejumis galgá ain leat politihkkálaš doarjja ja jos dás galgá leat láhkavuođu, de ferte háddjejuvvon ássama ja mieđihahkes riddokultuvrra doalahit. Dán oktavuođas lea deatálaš muittuhit ahte gáddelagáš bivdu passiivvalaš bivdoneavvuin Davvi-Norggas ii leat goassige dagahan badjelmearálaš bivddu.

2 Sámi guolástusvuoigatvuođat

Dikki bealis lea čielgasit biddjojuvvon eaktun ahte reguleremat galget dávistit daid politihkkálaš geatnegasvuođaide mat leat sihke Sámelágas ja vuođđolágaparagrafas. Álbmotrievttálaš mearrádusat kulturgáhttema birra, gos guovddážis lea ON:a 1966:a olmmošvuoigatvuođaid konvenšuvnna artihkkala 27 mearrádus, ráhkadit vuođu dan olmmošvuoigatvuođalaš oidnui mo hápmet regulerenortnegiid sámiide čearddalaš álbmotjoavkku olis. Dán oktavuođas dieđiha Carsten Smith iežas áššedovdi árvoštallamis Guolástusdepartementii: "Sápmelaččain Norggas lea dáikko bokte riikkaidgaskasaš váidalanvuogádat jus sii oaivildit ahte sin vuoigatvuođat leat badjegehččojuvvon." (s. 7) ja son geažádii seamma oktavuođas ahte norgga Alimusriekti áigu hukset riikkaidgaskasaš njuolggadusaide jus dat mannet vuostá norgga riektinjuolggadusaide (s. 15).

Sámediggi lea ovdal čujuhan ahte mearrasámiid bivdu ferte oažžut ortnegiid maiguin dohkkálaččat sáhtá suodjalit sápmelaččaid ealáhusvuođu ja heivehallama, erenoamážit buohtalasoktavuođain main guolástus lea oassin. Dasto áigu diggi čujuhit čuoggáide maid Carsten Smith čujuha sáhtá leat mearkkašupmi artihkkala 27 viidodahkii (s. 24 ff):

- Mearrasámiid eallinvuogi historjálaš ovdáneapmi manimus čuohtejagis lea čájehan ahte dát eallinvuohki dál lea dan dilis ahte aiddo dal vel bissu.
- Ii leat dušše meaššumiid sturrodad mii mearrida, muhto makkár kulturvuođu vel báhcá manná meaššumiid.
- Mii guoská vejolašvuhtii buhtadit meaššumiid eará positiivalaš doaimmaiguin, de ferte deattuhit ahte dat mii mearrida sámi kultuvrra dáláš sihkkarastima, lea ain joatkevaččat doallat ássama sámi báikkálaš servodagain.

Sámedikkis lea čielga oaidnu ahte dál lea dárbbášlaš bidjat sierra doaimmaid sámi riddoálbmoga várás.

Sámedikkis lea celkojuvvon mihttomearri beassat hálldašit resurššaid sámi lagašguovlluin, ja dán oktavuođas lea gažaldat man láhkái bivdovuoigatvuođaid galgá hálldašit boahhteáiggis. Strukturdieđáhusa viidáseabbo barggus vuordá Sámediggi ahte dál hábmejuvvojit reguleremat ja instituvnnalaš ortnegat mat geavahusas suodjalit stáhta riektigeatnegasvuođa sámi riddoálbmoga guovdu.

Diggi áigu bargat dan ala ahte plánejuvvo sierra guolástusbiire mas regulerijuvvojit geavahusmállet ja ráfáiduhttinmearrádusat sihkkarastin dihte resuršavuođu riddo- ja vuotnabivdiide. Sierra guolástusbiire gáibádusas lea sáhka oktasaš vuoigatvuođas mas buohkat geat gullet geográfálaččat ráddjejuvvon guolástusbiirii galget beassat bivdit rabas allmennehis. Stáhta eiseválddiid njuolggadusaid vuođul mat leat dárbbášlaččat jos galgá sáhttit doalahit resuršavuođu, berrejit báikkálaš guovllut oažžut stuorát ovddasvástádusa hálldašit iežaset resurššaid. Dákkáraš hálldašanorgánain oaidnit mii ahte sámi álbmot gáibida, Sámedikki bokte, beassat leat ovddastuvvon politihkkálaš orgánain seamma dásis maid bokte dábálaččat báikkálaš servodat ovddastuvvo.

3 Strukturdieđáhusa árvvoštallamat ja analysat lagabuidda

Sámediggi guorrasa dasa ahte ealáhussii biddjojuvvon mihttomearit leat darvában, ja ahte resuršavuođu gáhtten dálá dilis vuoruhuvvo bajás. Olles guolástusealáhusa vuođu ferte dás duohko huksejuvvot nu ahte dat suodjala resurša beroštumiid ja sihkkarastá riddoálbmoga vuoigatvuođa resurššaide.

Dain osiin mat gusket resuršahálddašeami ja guolástusekonomálaš analysii evttohuvo geahpedit ealáhusdoarjaga mearri ja subsidiaid geavaheapmi nu ahte rievdađuvvo eambo seaiva ealáhus váikkuhangaskaoapmin vai eambo beaktileabbot juksat biire- ja ealáhuspolitihkkálaš mihttomeriid. Ii leat eahpádusge ahte čielga ealáhusfievrrideamit leat miehteváikkuhan doalahit badjelmearálaš bivdu ja geahpedan iešbirgejeaddji ealáhusa vuođu. Dát guoská erenoamážit stuorra mearrabivdofatnasiid doarjjaortnegiidda. Danin áigu Sámediggi doarjut ahte ealáhusdoarjja ja subsidiaid geavaheapmi nuppástuhtto buorrin riddo- ja vuotnabivdofatnasiidda.

4 Resuršadivat ja guolástusmanntálla

Sámediggi doarju dieđáhusa evttohusa ahte biddjo jahkásaš divat vai fatnasat fievrriduvvošedje mearkaregistarai. Dilli lea otne nu ahte leat menddo ollu iešguđetlágan fatnasat maid sáhtta meroštallat bivdofanasin dan olis ahte leat fievrriduvvon mearkaregistarai. Jahkásaš divat čorgehivčče fanasregistara, ja sáhtašii váikkuhit dasa ahte mearkaregistar alggašii addit eambo realistalaš gova aktiivvalaš guolástusfatnasiin. Divatmeriid ferte juohkit guovlulaččat ja geavahus- ja fanasjoavkkuid gaska. Nuppe bealis manná Sámediggi vuostá ahte dát divat guhkkit áiggi vuollái galgá šaddat dábálaš resuršadivagin guolásteapmái. Dát buvttášii lassidivadiid norgga guolásteaddjiide.

Dieđáhus doarju čavget bivdolohepegáibádusaid vai ámmát-guolásteaddjit suodjaluvvojit buorebot. Evttohuvo ahte guolástusmánntallii lasihuvvo okta siidu C. Dát mielddisbukta gáibádusa ahte galgá leat aktiivalaččat viđa manimus jagis golbma jagi bivdán jos galgá beassat geavahit maiddái bivdofatnasiid mat leat vuollel 15 mehtera. Bivdolohepegáibádusat čavgejuvvojit dalle mearkkašahtti veara otnáš vuogádaga ektui.

Guolástusmanntálla lea vuos ja ovddimus ásahuvvon guolásteaddjiid sosiálalaš ortnegiid geažil. Sámediggi dadjá leat duhtavaš go manntálla bláđit A ja B doalahuvvojit. Guolástusa ámmátgáibádusaid ii galgga čavget nu ollu ahte dat buktá negatiivalaš váikkuhusaid menddo ollu bivdiide ealáhusas. Sámedikki bealis lea leamaš deatálaš sihkkarastit riddo- ja vuotnabivdiid rievttálaš oasi bivdomeriin. Erenoamážit lea dikki bealis leamaš mávssolaš gáhttet A bláđi guolásteaddjiid stáhtusa, mat dávjá guolástit lassin eará ealáhusaide. A bláđi guolásteaddjit leat juo ollu massán iežaset vuoigatvuođaid mantállii fievrrideami eavttuid rievdadeami bokte.

Sámediggi áigu čujuhit iežas ovddit mearrádussii mas garrasit manai vuostá rievdadit departemeantta evttohusa ahte rievdadit guolástusmanntállii fievrrideami eavttuid. Goittotge lea positiivvalaš go dieđáhus dovddaha ahte joavkkut mat árbevirolaččat bivdet guoli buohtalagaid eará ealáhusaiguin eai

oažžo daid seamma garra gáibádusaid ealáhuslobi hárrái go muđui earát. Vahágahtašii ollu sámi ealáhusdoaimma jos riddo- ja vuotnaolbmot eai oaččošii ealáhuslobi iežaset stáhtusa bokte A dahje B bláđi guolásteaddjin. Sámediggi ii sáhte goassige dohkkehit dákkáraš ovdáneami. Dát rihkošii čielgasit maiddái stáhta geatnegasvuođaid mat Sámelágas leat sámi kultuvrra hárrái. Sámediggi manna vuostá ahte váldo atnui ođđa C bláđi guolástusmanntállas.

5 Boahttevaš regulerenvuogádat

Ođđa regulerenvuogádaga evttohusas váldoášši lea movttiidahttit geavahit juohkelágan fatnasiid. Dieđáhus geassá rájiid mearrabivdo- ja riddobivdolahtaid gaskka, fanasjoavkkuid maid lea deatálaš doalahit danin go devdet sierralágan doaimmaid norgga guolástuspolitihkas. Jođiheaddji guolástusnášuvdnan, daddjojuvvo, ferte leat lunddolaš ealáhuspolitihkka doalahit juhkkujuvvon fanasstruktuvrra. Sámediggi áigu čujuhit doaresfágalaš dutkanjoavkku ráportii, "riddobivdočielggadus", gos daddjo ahte "bio-ekonomálaš" gánnáhahttivuođa sihkkarastin lea seamma go sihkkarastit riddobivddu gánnáhahttivuođa ja nu doalahit ássama miehtá mearragátti dain 250 guolástusbáikegottiin. Danin áigu Sámediggi deattuhit ahte erenoamážit Davvi-Norggas lea nu ahte ii ábut dušše bargat dan ala ahte oažžut juhkkujuvvon fanasstruktuvrra, muhto lagabuidda buotlágan riddobivdofatnasiid.

6 Riddoguolástusfatnasat

Riddobivdofatnasiid regulerensystemas lea evttohus ahte hukset ollislašbivdomeriid friddja heivehallama ala, dát dego váldo-prinsihppan. Eambo konkrehtalaččat evttohuvo gilvui vuođduvuvvon málle mas friddja beassa bivdit áigái čadnojuvvon joavkobivdomeriid siste.

Sámediggi ballá ahte dát riddofanas systema dagahivčče stuorra eahpesihkkarvuođa ja produkšuvnna. Vaikko livčče áigái čadnojuvvon guolástusa njuolggadusat šattašii joavkobivdomeriid friddja heivehallan doalvut dasa ahte gilvu lássána go buohkat mannet meara ala jođáneamos lági mielde sihkkarastit iežaset oasi bivdomearis. Dát sáhtta dagahit gilvuu gii ovddimus beassa bivdit, kvalitehta šaddá heajut ja heajos haddi. Lea jáhkkimis ahte oppalaččat ollislaš ekonomálaš boahtu ja ovttastahtton árvohákan ii lássán, muhto baicca jáhkkimis geahpána.

Dákkáraš gilvosystemas ožžot buoremusat rustejuvvon fatnasat ovdamuni daid fatnasiid olis mat eai nagot doaibmat nu bures ja beaktilit. Juohkkáseapmi šaddá eahperievttalazžan go uhccánot beaktilot fatnasat mat leat gitta buorre doaibmadilis eai beasa bivdit ovdalگو bivdomearit leat gurrejuvvon.

Dát válddašii doaibmavuođu ollu dain smávit fanasjoavkkuin mii váikkuhivčče barggolašvuhtii ja ássamii. Dieđáhusa evttohuvvon regulerenmálla sáhtá álkidit dagahit ahte guolástan-vejolašvuođat juohkkásit botnjut, sihke fatnasiid ja guovlluid dáfus.

Friiddja heivehallan ollislaš bivdomeari bokte sáhtá lassin dagahit eahpesihkkarvuođa doaibmaplána hárrái ja ovttaskas olbmuid plánen ja organiseren vejolašvuođaide guolástusas báhcá uhccán sadji. Stuorámus bivdomeari fanaseaiggáidii ii leat dáhkiduvvon beassat leat mielde bivdimin ovdalgu bivdu bissehuvvo mii buktá eahpesihkkarvuođa. Riddo- ja vuotnabivdit fertejit oažžut buoret vejolašvuođa beassat bivdit go guolit leat lahka gátti iešguđetge guovlluin. Áigáičadjojuvvon vuohki maid dieđáhus evttoha, mielddisbuktá ahte uhccit oassi fatnasiin vuoittahallá go eai beasa bivdit alcceseaset juhkkajuovvon bivdomeari giđđat goas guoli lea álkkimus fidnet ja das lea buoremus haddi. Danin ii doarjjo Sámediggi evttohusa ahte juohkit guolástusa áigodagaide. Sámediggi ii maiddái sáhte mangeláhkái dohkkehit regulerenvuogádaga mii lea vuođđuvon friiddja heivehallamii ollislaš bivdomeari siste. Dákkáraš regulerenvuogádat, gos gievrramusat besset ráđđet, dagaha ahte sámi guovllut šaddet eanemusat gillát go ollu guolásteaddjit bággehallet eret ealáhusas.

Dat sierradoaimmat maid Sámediggi doarju, leat nugo ovdal namuhuvvon; ásahtit sierra sámi guolástusbiire Davit-Nordlándda, Tromssa ja Finnmárkku vuotnaguovlluide. Dán oktavuođas áigu diggi bargat dan ala ahte:

- áсахuvvo ortnet man olis lea lohpi bivdit dušše dábálaš bivdoneavvuiguin. Buot trálárbivdoneavvuid, nuhtiid ja snoranuhtiid geavaheapmi gildojuvvo. Johttilit oažžut geahččalanáigodaga golmma jahkái mii sáhtašii ea.ea. gokčat olles vuona daid guovlluin mat gullet lotnolasealáhusaid geahččalan guvlui.
- juohke bivdáii, fuolakeahtá fanassturodagas, sihkkarasto ovttaskaslaš bivdomearri mii lea nu stuoris ahte dainna sáhtá eallit ja birget. Dát biddjo buohtalagaid fanasbivdomearreortnegiin. Lotnolasealáhusbivdiide maid ferte sihkkarastit vuođđobivdomeari mii addá duođalaš dietnasa guolástusas.
- Sámediggi ferte ovttas departemeanttain vuolgahit barggu deavdin dihte stáhta riektigeatnegasvuođa hálddašan-ortnegiid ja eará doaimmaid ektui, ja lagabuidda čilget mo manimus jagiid reguleremat leat váikkuhan sámi riddo-guovlluid ekonomálaš ja sosialalaš dillái.
- nu johttilit go leat ožžon vásihusaid sámi guolástusbiire hárrái ja go lávdegotti árvalus lea gárvvis, biddjojuvvo ášši ođđasit politihkkálaš meannudeapmái Sámediggái ja departementii

7 Mearrabivdofatnasat

Mearrabivdofatnasiid konsešuvdnasystema joatkin nu ahte ožžot lobi oastit ja vuovdit dahje časkit oktii konsešuvnnaid mas skiipagoastideaddjiin lea vejolašvuohta oažžut peršuvnnaš vuoittu, sáhtta ain lasihit ovdamuni daidda geain lea stuorra doaibma ja dán bokte sáhtta álkidit dagahit ahte fatnasat ja birrasat guovddáštahttojit ain eambo. Váttisvuohta sáhtašii ovddimuččat buktit árvitmeahtun guovlulaš váikkuhusaid nugo evttohuvvon systema dagahivčče. Mearrabivdofatnasiid ođđa reguleren-evttohus ii jáhkkimis sáhte láchit dilálašvuođaid nu ahte guovllut mat leat gitta guolástanvejolašvuođain besset atnit ávkki luonddu bealis addojuvvon ovdamunis. Erenoamážit Davvi-Norgii ja Finnmárukui lea deatálaš oažžut systema mii divvu bonjuvuođa ja ahte manahuvvon bivdo-oasit addojit maŋás.

Go konsešuvnna čadnojit fatnasiidda sáhttet fatnasat oažžut luovos ja hirkmat buori vuovdinárvvu. Dan bokte go konsešuvdna čuovvu fatnasa ráhkaduvvo konsešuvdnamárgan dakkáraš buorin maid almmolaččat ii sáhte vuovdit, vaikko dán geavahusa lea guolástuseiseválddit dohkkehan. Jos dás lea ulbmil čatnat meriid/leveránssaid fylkii dahje guvlui, de lea čielggas ahte čatnamat konsešuvnna vuovdimii ja oastimii fertejit leat nannosat. Jos ii, de sáhttet vuoigatvuođat/konsešuvnna gártat dohko gos leat gievrra oastit ja vealgevejolašvuođat leat oiddolaččat, dainna várain ahte fatnasat čeahkanit geográfalaččat ja guovlulaččat juohkásit botnjut.

8 Mánngamáddodathálddašeapmi

Mii guoská boahttevaš resuršahálddašeapmái lea posiitivlaš go dieđáhus buktá ovdan mánngamáddodathálddašeami mas meara resurššat oidnojit ollislaš ekologálaš ja bioekonomálaš oktavuodas. Dakkáraš mánngamáddodatstrategiija sáhtašii buoredit hirkmat ollu ekonomálaš guhkesáigge bohtosiid dan rápma siste mii ekologálaččat lea dohkálaš bivdui. Oanehot áiggis sáhtašii dakkáraš strategiija dagahit váttisvuođaid mo gávdnat vuoigatmielalaš čovdosiid fanasjuohkkáseapmái. Jos dán oktavuodas mearriduvvo ahte stuorámuš oassi sávvččain galgá mannat borramuššan dorskemáddodahkii, de sáhtta dát omd. dagahit ahte bohtet buhtadusgáibádusat riekkisnoahtelahtain.

Lea maiddái posiitivlaš go dieđáhusas hoahpuhuvvo dutkanbargu mo gávdnat vejolaš rájiid dorskki riddo- ja áhpemáddogaid gaska. Dát sáhtašii bidjat vuođu dasa ahte buorebot sáhtta sirret dorskki riddo- ja áhpebivddu regulerema. Sámediggi lea ovdal cealkán ahte ferte bidjat resurššaid kártet báikkálaš dorskemáddodagaid mii sáhtašii ráhkadit vuođu boahttevaš reguleremiidda almmá ahte lea gitta norgga ártálaš dorskemáddodagas nugo systema odne doaibmá. Dán rádjái leat riddofatnasat ferten máksit eahpegovttolaš stuorra oasi mávssuin reguleremiid oktavuodas erenoamážit go kápitalagievra áhpebivdofatnasat leat badjelmeari bivdán Barentsábi guolleresurššaid.

9 Čoahkkáigeassu

Sámedikkis lea čielga oaidnu ahte dál leat dárbbášlaš bidjat sierradoaimmaid sámi riddoguvlui. Sámi beroštumiid suodjaleami dáfus guolástusa oktavuođas ferte gávdnat ortnegiid mat addet vuoigatmielalaš bohtosiid reguleremiin, ja mat devdet geatnegasvuođaid sihkkarastit kulturgáhttáma materialalaš vuođu.

I. Sámedikkis lea celkojuvvon mihttomearri beassat hálldašit luonddu resurššaid sámi lagášguovlluin. Danin áigu Sámediggi bargat dan ala ahte:

- ásahuvvo sierra sámi guolástusbiire Davvi-Nordlándda, Tromssa ja Finnmárkku vuotnaguovlluide. Dán biirri galgá ásahuvvot ortnet gos lea lohpi bivdit dušše dábálaš bivdoneavvuiguin. Buot trolabivdoneavvuid, nuhtiid ja snoranuhtiid geavaheapmi gildojuvvo. Golmma jahkásaš hoahppo-geahččalanáigodat sáhtašii ea.ea. gokčat olles vuona dain guovlluin mat bohtet lotnolasealáhusprošeavtta vuollái.
- Sámediggi ferte ovttas departemeanttain vuolggahit barggu vai sáhtta deavdit stáhta riektigeatnegasvuođa hálldašanortnegiid ja eará doaimmaid ektui, ja lagabuidda čilget mo manimus jagiid reguleremat leat váikkuhan sámi riddoguvlluid ekonomálaš ja sosialalaš dillái.
- Nu johttilit go leat ožžon vásihusaid sámi guolástusbiire hárrái ja go lávdegotti árvalus lea gárvvis, biddjojuvvo ášši ođđasit politihkkálaš meannudeapmái Sámediggái ja departementii

II. Sámedikkis lea mihttomearrin ahte guolástuspolitihkka galgá sihkkarastit albma dietnasa vai lea vejolaš doalahit dan háddjejuvvon ássama sámi guovlluin.

- Buohkat sámi ássanguovlluin geat bivdet arbevirolaččat passiivvalaš bivdoneavvuiguin galget oažžut vejolašvuođa ná dahkat.
- Bivddu ferte nu ollu go vejolaš rievdadit riddo- ja vuotnabivdun.
- Sámediggi ii hálit árvalit ahte váldojit atnui ortnegat mat váttisin dahket ođđarekrutteremiid.

III.

- Sámediggi oaidná dárbbaslašžan ahte ásahuvvo reguleren-
vuogádat mii lea vuođđuvuvvon ekologálaš ja
gánnáhahttivuođa prinsihppaide, ja mii sihkkarastá
eanemusat barggolašvuođa ja váikkuhangaskaomiid
rievdadeami.
- Sámediggi doarju barggu ahte ásahuvvo mánggamáddodat-
hálddašeapmi mas meara resurššat oidnojit ollislaš
ekologálaš ja bioekonomálaš oktavuođas.
- Sámediggi oaidná positiivalažžan go guhkkit áiggi vuollái
lea jurdda bargat dorskeresurššaid kártemiin gávdnan dihte
sirrejuvvon reguleremiid mat leat vuođđuvuvvon
dorskemáddodagaide ja áhpedorskemáddodagaide.
- Sámediggi ii sáhte dohkkehit regulerensystema mii lea
vuođđuvuvvon vuovdinvejolaš bivdomeriide, fuolakeahtá
makkár dal juo ležžet čatnasat.
- Strukturdieđáhusa ođđa regulerensystema evttohus
vuotnafatnasiid várás vuođđuvuvvon prinsihppii ahte beassa
friddja heivehallat ollislaš bivdomeari siste ii sáhte
dohkkehuvvot.
- Sámediggi áigu evttohit ahte juohke áidna bivdi,
fuolakeahtá fanassturrodagas, oažžu sihkkarastot
ovttaskaslaš bivdomearri mii lea nu stuoris ahte dainna
sáhtá eallit ja birget. Dát biddo buohtalagaid
fanasbivdomearreortnegiin. Lotnolasealáhusbivdiide maid
ferte sihkkarastit vuođđobivdomeari mii addá duođalaš
dietsasa guolástusas.
- Sámediggi ii doarjjo evttohuuvvon áigáičatnojuvvon bivddu.
- Sámediggi ii doarjjo áhpebivdofatnasiid ođđa reguleren-
systema evttohusa ahte ain doalahit konsešuvdnasystema mas
lea lohpi oastit ja vuovdit dahje lea vejolaš časkit oktii
konsešuvnnaid.
- Sámediggi ii sáhte dohkkehit ahte guolástusmanntálla
viiddiduvvo ovttain C bláđiin mii galgá geavahuvvot
eaktun oažžut bivdolobi. Go dán láchkai prioritere guhte
guolásteaddjit galget oažžut bivdolobi, de dagaha ahte A
ja B bláđi guolásteaddjit masset guolástanvuoigatvuođaset
maid leat guhkesáiggi geavaheami bokte ožžon, seammás go
prinsihppa kultursuodjaleami birra duogážin materiálalaš
vuođus šaddá heađuštuvvot.

- Sámediggi doarju dieđáhusas evttohuvvon jahkásaš divadaga vai ožžot fatnasiid fievrriduvvot mearkaregistarii. Divatmeriid ferte juohkit regiuvnnalaččat ja geavaheaddji ja fanasjoavkkuid gaskka. Nuppe bealis vuosttilda Sámediggi ahte dát divat guhkkit áiggi vuollái galgá šaddat dábalaš resuršadivagin guolástussii.

NSR/Ovttasbargojoavku Henry Minde bokte rievdadus-árvalusa:

s. 6, nubbi cáhcučuoččokkis:

Sámediggi ferte ovttas departemeanttain bidjat johtui ja nammadit jođánit bargi lávdegotti...

s. 7 I - nubbi cáhcučuoččokkis:

Sámediggi ferte ovttas departemeanttain bidjat johtui ja nammadit jođánit bargi lávdegotti.

5. siiddus manimuš teakstaoasis sihkkojuvvo sátni "vuotna-guovllut" ja seamma sihkkojuvvo 7. siiddus, I - 1. čuoččokkis.

III JIENASTEAPMI

Henry Minde riedadus-árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV LOAHPALAŠ MEARRÁDUS

Váldolávdegotti árvalus oktan Henry Minde rievdadusárvalusain mearriduvvui ovttajienalaččat.

Čoahkkingirji:

Roger Kalstad
(v.č.)